

Σχέσεις Ελληνοαυστραλών Τρίτης Γενιάς με την Ελλάδα: Μια συγκριτική έρευνα ανάμεσα σε μαθητές που την επισκέφτηκαν και εκείνους που δεν την επισκέφτηκαν

Χρυσάνθη Κυριακοπούλου-Μπαλατατζή

Greece and Third Generation Greek Australians: a case study between students who had visited the country and those who didn't: The paper examines how the journeys of third generation young Greek Australians to Greece is affecting their engagement with the country in comparison with those who did not do the journey. The findings demonstrated that four out of ten students have travelled to Greece, noteworthy number with given constraints, such as the high cost of travel and the long distance between Greece and Australia. The symbolisms of Greece, as a country of origin, culture, holiday and travel destination manifested in high rates for both comparison groups. Students who travelled to Greece compared with those who did not, are linked more closely with the Greek values, practices and knowledge. However, variations in rates between the two groups are not widespread. Therefore, it is not proved that trips to Greece are a key formatting factor of Greek values, practices and knowledge, although they play an enriching role. A substantive relationship of the third generation with Greece and Greek culture is structured through multilevel enculturation process in their family, school and Greek community environment. Within such context, Greece does not represent a refreshing destination, but mainly a starting point for a new relationship with their Hellenic heritage during the journey of Greek Australian adolescents towards their adulthood.

1. Εισαγωγικά

Η παρούσα εργασία εστιάζεται στις σχέσεις της τρίτης γενιάς Ελληνοαυστραλών με την Ελλάδα. Συγκεκριμένα, αποτελεί μια συγκριτική μελέτη ανάμεσα σε μαθητές εφηβικής ηλικίας που ταξίδεψαν στην Ελλάδα και εκείνους που δεν ταξίδεψαν.

Η εθνοπολιτισμικότητα των μεταναστών και των απογόνων τους έχει πολύμορφο χαρακτήρα, με δεδομένες τις διαφοροποιημένες προϋποθέσεις πολιτισμοποίησης μεταξύ τους¹ (Phinney, 2005; Chang, 2009), με συνέπεια η κάθε γενιά να αντιλαμβάνεται διαφορετικά τη συναίσθηση “του ανήκειν” (Ionescu, 2006). Βασικό γνώρισμα της πρώτης γενιάς² αποτελεί η προσήλωση στον πολιτισμό της χώρας καταγωγής, ενώ η δεύτερη³ χαρακτηρίζεται συχνά από ισχυρό διπολιτισμικό κεφάλαιο (Cohen, 2008) και η τρίτη⁴ διαμορφώνει συμβολικότερη σχέση με την κουλτούρα προέλευσης (Berry et al., 2006; Castles, 2011).

Η εθνοπολιτισμική ταυτότητα των Ελληνοπαίδων, εκτός Ελλάδας αποτυπώνεται με υβριδικές μορφές βιογραφιών (Δαμανάκης, 2007) και διαμορφώνεται ως αποτέλεσμα πολυεπίπεδων αλληλεπιδράσεων εντός και εκτός του οικογενειακού περιβάλλοντος (Δαμανάκης, 2001).⁵ Η παρουσία ελληνογενών στοιχείων⁶ όπως η γνώση της ελληνικής γλώσσας και η συστηματική αλληλεπίδραση με την Ελλάδα και τον πολιτισμό της ατονεί διαγενειακά, με συνέπεια να αναπτύσσεται ιδεαλιστική παρά ρεαλιστική σχέση με την ελληνικότητα (Γκότοβος, 2004). Συχνά, η ελληνική πολιτισμική ταυτότητα εμφανίζεται ως επιλεκτική επαφή με ορισμένες μόνο πτυχές ελληνικότητας και ως “πολιτισμικό ελάχιστο” (Δαμανάκης, 2010).⁷

Σημαντικό ρόλο στην εμπέδωση της σχέσης με την Ελλάδα παίζουν η προφορική οικογενειακή παράδοση και η σχολική πληροφόρηση ως ιστορικό, γεωγραφικό και πολιτισμικό μέγεθος. Ιδιαίτερα, τα ταξίδια στην Ελλάδα αποτελούν ευκαιρία πραγματικής αλληλεπίδρασης των Ελληνοπαίδων με τον ελλαδικό χώρο και αναδεικνύονται σε σημαντικό συντελεστή εθνοπολιτισμοποίησής τους (Δαμανάκης, 2007). Αντίθετα,

¹ Οι προϋποθέσεις αυτές είναι οι ακόλουθες: α) προϋποθέσεις της χώρας υποδοχής, β) οικογενειακές προϋποθέσεις και κίνητρα, γ) προϋποθέσεις της εθνοτικής ομάδας και δ) προϋποθέσεις της χώρας καταγωγής.

² Η πρώτη γενιά αναφέρεται στους μετανάστες που εγκαταστάθηκαν πέραν των εθνικών τους ορίων. Συχνά, συμπεριλαμβάνονται νεοφερμένα μέλη που άρχισαν ή και ολοκλήρωσαν τις σπουδές τους στην χώρα καταγωγής.

³ Η δεύτερη γενιά, συμπεριλαμβάνει τα παιδιά των πρώτων μεταναστών, που γεννήθηκαν στις κοινωνίες υποδοχής ή διαμορφώθηκαν εκεί εκπαιδευτικά. Τα μέλη της έχουν σε πολλές περιπτώσεις έντονη τη συναίσθηση ότι πολιτισμικά ζουν σε δύο κόσμους. Η εθνοτική τους ταυτότητα διαμορφώνεται σε περιβάλλοντα που δεν ευνοούν πάντα τη διπολιτισμικότητα και τη διγλωσσία. Ιδιαίτερη υποκατηγορία αποτελούν οι νέοι από μικτούς γάμους, με πιο σύνθετη εθνοπολιτισμική ταυτοποίηση.

⁴ Η τρίτη γενιά αφορά όσους γεννήθηκαν στην χώρα εγκατάστασης και τουλάχιστον, ο ένας από τους δύο γονείς είναι γεννημένος ή φοίτησε το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα εκεί. Στην τρίτη γενιά των μεταναστευτικών ομάδων καταγράφονται υψηλότερα ποσοστά διεθνικών γάμων, με βάση το εθνοτικό, φυλετικό, θρησκευτικό κριτήριο και τη διαγενειακότητα (Alba & Waters, 2011).

⁵ Βασικοί θεσμοί πολιτισμοποίησης αποτελούν η οικογένεια, ο συγγενικός περίγυρος, το σχολείο, οι ομάδες συνομηλίκων, οι παροικιακές οργανώσεις, η χώρα καταγωγής και διαβίωσης, καθώς και οι τριπολικές σχέσεις της ομογένειας με την Ελλάδα και τη χώρα εγκατάστασης.

⁶ Οι αναγνώσεις της ελληνικότητας με αυστηρά ελλαδικούς όρους έχουν μονολιθικό χαρακτήρα και εκφράζουν έλλειμμα πληροφόρησης μεταξύ Ελλάδας και διασποράς (Δαμανάκης, 2004).

⁷ Το πολιτισμικό ελάχιστο έχει συναισθηματική κυρίως βάση εκφράζοντας την πίστη στην κοινή καταγωγή, ως συνδετικό κρίκο των Ελλήνων της διασποράς.

“Ταξιδεύοντας νοερά
στην Ελλάδα”
Ζωγραφιές μαθητών
του Ελληνικού Ορθό-
δοξου Σχολείου της
Βόρειας Επικράτειας –
Ντάργουιν (2010)

η εθνοπολιτισμοποίηση της τρίτης γενιάς αποκλειστικά στα στενά παροικιακά όρια, δεν οικοδομεί μια αντικειμενική εικόνα με τη σύγχρονη Ελλάδα και τον πολιτισμό της⁸ (Κίτροεφ, 2004).

Τα ταξίδια των Ελληνοαυστραλών μαθητών προς τον ελλαδικό χώρο έχουν κυρίως οικογενειακή βάση. Παλαιότερη έρευνα της Αρβανίτη (2000) έδειξε ότι το 59% των μαθητών ηλικίας 11–12 ετών, στα ελληνικά εθνικά σχολεία δεν έχουν ταξιδέψει στην Ελλάδα, ενώ το 28% ταξίδεψε μια φορά και το 13% δύο ή περισσότερες φορές. Παράλληλα, ένας αριθμός μαθητών συμμετείχε στα μαθητικά προγράμματα φιλοξενίας στην Ελλάδα, όπως αυτά της Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού,⁹ από

⁸ Στα παροικιακά περιβάλλοντα είναι διαδεδομένη η ταύτιση της ελληνικότητας με τον περιπλανώμενο Οδυσσέα, καθώς και η ιδεολογία “φουστάνελα και σουβλάκι”, δημιουργώντας πλασματικές εντυπώσεις για την ελληνική πολιτισμική ταυτότητα.

⁹ Στη διάρκεια λειτουργίας των Γραφείων Συντονιστών Εκπαίδευσης στην Αυστραλία (1977–2010) περισσότεροι από 500 μαθητές 8–12 ετών φιλοξενήθηκαν στον ελλαδικό χώρο, με στόχο την τόνωση των δεσμών τους με την πατρίδα των γονιών τους, τη διαφύλαξη της μητρικής γλώσσας, της εθνικής και πολιτιστικής τους κληρονομιάς (Πηγή: Αρχείο ΓΣΕΜ, Φάκελοι “Προγράμματα Φιλοξενίας ΓΓΑΕ”, 1984–2010). Το πρόγραμμα φιλοξενίας ομογενών φοιτητών από το νότιο ημισφαίριο κινήθηκε με χαμηλότερους αριθμούς. Απευθύνονταν σε φοιτητές 18–25 ετών, προσφέροντας φιλοξενία συνολικά σε 150 Ελληνοαυστραλούς φοιτητές.

τις αρχές της δεκαετίας του 1980 (Κυριακοπούλου-Baltatzi, 2002). Ταυτόχρονα, μέσω του προγράμματος Παιδείας Ομογενών του Πανεπιστημίου Κρήτης, προσφέρθηκε φιλοξενία σε πολλές ομάδες Ελληνοαυστραλών μαθητών.¹⁰

Παρά τη σημαντικότητα των προηγούμενων στοιχείων, τα ταξίδια της τρίτης γενιάς στην Ελλάδα και τα αποτελέσματά τους στην ανάπτυξη της εθνοπολιτισμικής τους ταυτότητας, δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς μέχρι σήμερα, προσπάθεια που επιχειρείται στην παρούσα εργασία.

Το κεντρικό ερώτημα που εξετάζεται στην παρούσα εργασία είναι “ποιες είναι οι σχέσεις των Ελληνοαυστραλών μαθητών τρίτης γενιάς, που ταξίδεψαν στην Ελλάδα και αυτών που δεν ταξίδεψαν, με την Ελλάδα και την ελληνικότητα;” Τα θεματικά πεδία τα οποία εξετάζονται είναι τα ακόλουθα: α) συχνότητα των ταξιδιών, β) εντυπώσεις και προβληματισμοί από τα ταξίδια στην Ελλάδα, γ) ταξίδια και αντιλήψεις για την Ελλάδα και την ελληνικότητα, δ) ταξίδια και πρακτικές ελληνικότητας και ε) ταξίδια και εθνοπολιτισμικές γνώσεις.

2. Μεθοδολογία

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από τον Μάιο μέχρι τον Αύγουστο του 2012 και εστίαστηκε σε τέσσερις σχολικές μονάδες σε προάστια της Μελβούρνης, με συμπαγή πληθυσμό ελληνικής καταγωγής. Οι στρατηγικές συγκέντρωσης των δεδομένων συμπεριέλαβαν τη χρήση των παρακάτω εργαλείων: α) ερωτηματολόγια με ερωτήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου και β) γραπτή εξέταση γνώσεων. Αρχικά, στον πρώτο κύκλο συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων, συμμετείχαν 329 μαθητές,¹¹ μεταξύ 13–16 ετών. Οι μαθητές ρωτήθηκαν αν ταξίδεψαν στην Ελλάδα και πόσες φορές. Επιπλέον, τους ζητήθηκε να διευκρινίσουν αν συμμετείχαν σε εκπαιδευτικά ταξίδια προς την Ελλάδα. Επίσης, οι μαθητές που ταξίδεψαν κατέθεσαν γραπτά τις εντυπώσεις τους από τα ταξίδια αυτά.¹² Στη συνέχεια, στη διάρκεια του δεύτερου κύκλου συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων συγκροτήθηκαν δύο ομάδες σύγκρισης, με τη μέθοδο της τυχαίας δειγματοληψίας (Bloor, 2001), με 266 μαθητές συνολικά. Η πρώτη ομάδα συμπεριέλαβε 132 μαθητές, που έχουν ταξιδέψει στην Ελλάδα, ενώ η δεύτερη από 134, οι οποίοι δεν έχουν ταξιδέψει. Το ερωτηματολόγιο¹³ διαρθρώθηκε σε τρία θεματικά πεδία α) συμβολισμοί της Ελλάδας (πέντε μεταβλητές) β) δείκτες ελληνοαυστραλιανών αξιών (εννέα μεταβλητές) και γ) πρακτικές ελληνικότητας (13 μεταβλητές). Επιπλέον, οι δύο ομάδες υποβλήθηκαν σε γραπτή εξέταση

¹⁰ Από το 1997 και για περισσότερα από δέκα χρόνια, μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 2010, προσφέρθηκε φιλοξενία σε 25 μαθητές ετησίως από την Αυστραλία στον ελλαδικό χώρο, τονώνοντας τους δεσμούς των φιλοξενούμενων μαθητών με την Ελλάδα (Πηγή: ΓΣΕΜ, Φάκελοι “Προγράμματα Παιδείας Ομογενών, 1997–2012”).

¹¹ Ο χρόνος συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων υπολογίζεται σε δεκαπέντε με είκοσι λεπτά.

¹² Εξετάστηκαν οι εντυπώσεις που αποκομίσθηκαν σε σχέση με τον ανθρώπινο παράγοντα, το γεωγραφικό χώρο και τον ελληνικό πολιτισμό και τρόπο ζωής, καθώς και τα κίνητρα πραγματοποίησης ταξιδιών.

¹³ Τα ερωτηματολόγια στη φάση αυτή (δεύτερος κύκλος) συμπληρώθηκαν σε είκοσι με είκοσι πέντε λεπτά.

γνώσεων για τον ελληνικό πολιτισμό.¹⁴ Η ανάλυση των δεδομένων συμπεριέλαβε ποιοτικές και ποσοτικές μεθόδους, ανάλογα με το είδος των πληροφοριών (Miles & Huberman, 1994; Merriam, 2009). Τα δεδομένα που προέκυψαν από τις ανοιχτές ερωτήσεις των ερωτηματολογίων κατηγοριοποιήθηκαν θεματικά, σύμφωνα με το περιεχόμενό τους. Οι απαντήσεις συγκρίθηκαν μεταξύ τους και διασταυρώθηκαν, ώστε να φανούν οι κεντρικές τάσεις (Church & Waclosky, 2001). Οι ποσοτικές μέθοδοι ανάλυσης εφαρμόστηκαν στη στατιστική ανάλυση των ερωτήσεων κλειστού τύπου και βασίστηκαν στη χρήση του συστήματος SPSS 19 system (Muijs, 2010; Bryman & Cramer, 2011). Το ίδιο σύστημα χρησιμοποιήθηκε και στο τεστ γνώσεων των μαθητών.

3. Αποτελέσματα της έρευνας

3.1 Συχνότητα ταξιδιών στην Ελλάδα

Συνολικά, 329 μαθητές απάντησαν στην ερώτηση αν έχουν ταξιδέψει στην Ελλάδα και αν συμμετείχαν σε ελλαδικά εκπαιδευτικά προγράμματα φιλοξενίας. Τα ποσοστά του επόμενου πίνακα δείχνουν ότι το 59,9% δεν έχει ταξιδέψει ποτέ, το 25,2% ταξίδεψε μία φορά, το 6,3% δύο φορές, το 3,7% τρεις φορές και το 4,9% περισσότερες φορές. Επιπρόσθετα, μόλις το 5,8% των μαθητών έχουν ταξιδέψει στην Ελλάδα μέσα από τα εκπαιδευτικά προγράμματα της Παιδείας Ομογενών και τα κατασκηνωτικά προγράμματα της Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού.

Πίνακας 3.1: Ταξίδια στην Ελλάδα

	Πόσες φορές ταξίδεψες στην Ελλάδα; (Σε ποσοστά)	N=329
1	Ποτέ	59,9
2	Μια φορά	25,2
3	Δύο φορές	6,3
4	Τρεις φορές	3,7
5	Περισσότερες φορές	4,9

Σχολιάζοντας τα προηγούμενα, είναι φανερό ότι δεν παρουσιάζεται εκτεταμένη διαφορά στα συνολικά ποσοστά των μαθητών που δεν ταξίδεψαν στην Ελλάδα (59,9%) και όσων ταξίδεψαν (40,1%). Στην πραγματικότητα η διαφοροποίηση αυτή θα περιοριστεί τα επόμενα έτη υπέρ της ομάδας που ταξίδεψε στην Ελλάδα, με την ολοκλήρωση των γυμνασιακών σπουδών ή στη διάρκεια της φοιτητικής ζωής. Συγκρίνοντας τα ευρήματα αυτά με τα αποτελέσματα προηγούμενης έρευνας για

¹⁴ Η γραπτή εξέταση πολιτιστικών γνώσεων συμπεριέλαβε τρεις ερωτήσεις για α) την ελληνική γεωγραφία και διασπορά, β) την οικογενειακή ιστορία των μαθητών και γ) σπουδαία πρόσωπα και θεσμοί στην Ελλάδα.

τα ελληνικά εθνικά σχολεία (Arvanitis, 2000), παρατηρούμε μια σταθερότητα στα ποσοστά ταξιδιών μεταξύ των δύο ερευνών. Τα γραπτά σχόλια του δείγματος, επιβεβαιώνουν επίσης πως η συχνότητα των ταξιδιών σχετίζεται θετικά με την ύπαρξη πατρικού σπιτιού στην Ελλάδα και την παρουσία ελλαδογεννημένου γονέα. Ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο παίζει η σχέση της πρώτης γενιάς με την Ελλάδα, η οικονομική της ευρωστία και η ηλικιακή δυνατότητα για ταξίδια στην Ελλάδα. Στους ανασχετικούς παράγοντες ταξιδιών συμπεριλαμβάνονται η μεγάλη χιλιομετρική απόσταση (14.950 χλμ. Αθήνα–Μελβούρνη), οι διαφορές στη συναλλαγματική αξία μεταξύ των δύο νομισμάτων, το υψηλό κόστος οικογενειακού ταξιδιού, οι διαφορετικές εποχές και το γεγονός ότι οι καλοκαιρινές σχολικές διακοπές δεν συμπίπτουν με το ελληνικό καλοκαίρι.

3.2 Τα ταξίδια ως παράγοντας εντυπώσεων και προβληματισμών για την Ελλάδα

Οι 132 μαθητές που ταξίδεψαν στην Ελλάδα και αντιπροσωπεύουν το 40,1% του δείγματος¹⁵ κατέθεσαν γραπτά σχόλια με εντυπώσεις και προβληματισμούς για τα ταξίδια τους. Στον πίνακα που ακολουθεί παρατηρούμε τις σχετικές μεταβλητές και ποσοστά.

Πίνακας 3.2: Εντυπώσεις και προβληματισμοί από τα ταξίδια στην Ελλάδα

	Μεταβλητές εντυπώσεων και προβληματισμών (Σε ποσοστά)	N=132
1	Θετικές εντυπώσεις την ανθρώπινη προσέγγιση	83,3
2	Θετικές εντυπώσεις για τον ελλαδικό χώρο και το περιβάλλον	75,7
3	Θετικές εντυπώσεις για τον ελληνικό πολιτισμό και τρόπο ζωής	68,2
4	Επιφυλάξεις και προβληματισμοί	33,1

Η ποσοστωση του πίνακα δείχνει υψηλό βαθμό θετικών εντυπώσεων. Το 83,3% των μαθητών εξέφρασαν θετικές εντυπώσεις για την ανθρώπινη προσέγγιση, το 75,7% για τον ελλαδικό χώρο και το περιβάλλον και το 68,2% για τον ελληνικό πολιτισμό και τρόπο ζωής. Αντίθετα, ένας στους τρεις μαθητές (33,1%) προέβαλε επιφυλάξεις και προβληματισμούς για τα ταξίδια προς την Ελλάδα.

Οι γραπτές πληροφορίες των μαθητών αποτυπώνουν πιο ολοκληρωμένα τις σχετικές εντυπώσεις και προβληματισμούς τους για κάθε μεταβλητή, όπως φαίνεται στη συνέχεια.

α) Εντυπώσεις σε σχέση με τα πρόσωπα και την ανθρώπινη προσέγγιση

Οι μαθητές εξήραν την πατροπαράδοτη ελληνική φιλοξενία και την αλληλεπίδρασή τους με συγγενείς και ελλαδίτες συνομηλίκους. Μαθητής της ομάδας αυτής δήλωσε: “ήταν ωραία που γνώρισα από κοντά τα ξαδέρφια μου και έκανα καινούριους φίλους.

¹⁵ Το αρχικό δείγμα συγκροτήθηκε από 329 μαθητές.

Κάθε μέρα βγαίναμε σε όμορφα μέρη και διασκεδάσαμε” (μαθητής 92). Ενώ, άλλοι έφηβοι παρατήρησαν ότι οι ελλαδίτες συνομήλικοί τους απολαμβάνουν αυξημένη ανεξαρτησία και αυτονομία σε σχέση με τους ίδιους. Το επόμενο απόσπασμα είναι χαρακτηριστικό: “οι νέοι στην Ελλάδα, όπως είδα τα ξαδέρφια μου και τις παρέες τους, μπορούν ευκολότερα από εμάς να βγαίνουν έξω για βόλτες στη θάλασσα, και στα μαγαζιά” (μαθητής 83).

β) Εντυπώσεις σε σχέση με τον χώρο και το περιβάλλον

Οι Ελληνοαυστραλοί έφηβοι εντυπωσιάστηκαν από το φυσικό περιβάλλον της Ελλάδας, καθώς από τις απέραντες εκτάσεις της Αυστραλίας και τις αυστραλιανές μεγαλουπόλεις αντίκρισαν την εναλλαγή των φυσικών τοπίων της Ελλάδας. Τα θετικά τους σχόλια αναφέρονται στην καταγάλανη ελληνική θάλασσα, στον ήλιο, στις παραλίες, στα μικρά γραφικά χωριά, στα σπίτια, στα νησιά, στις εκκλησιούλες σκαρφαλωμένες στα βουνά. Μαθητής της ομάδας αυτής σχολίασε: “στην Ελλάδα απολαμβάνεις το κολύμπι, οι θάλασσες δεν είναι άγριες. Μου άρεσαν τα νησιά και τα χωριουδάκια, που ήταν σα ζωγραφίες πάνω στα βουνά, οι ανεμόμυλοι στη Μύκονο και τα μικρά εξωκκλήσια” (μαθητής 43).

γ) Εντυπώσεις σε σχέση με τον πολιτισμό και τον ελληνικό τρόπο ζωής

Οι μαθητές εξέφρασαν τον θαυμασμό τους για τα αρχαία ελληνικά μνημεία και την υπερηφάνεια τους για το μεγαλείο του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, όπως μαρτυρούν τα σχόλια ενός μαθητή: “όταν ανέβηκα στην Ακρόπολη και είδα τον Παρθενώνα και τα άλλα μνημεία ένιωσα το συναίσθημα να με ξεπερνά. Όταν πήγαμε στο νέο αρχαιολογικό μουσείο, τότε για πρώτη φορά ένιωσα κάτι πολύ δυνατό και διαφορετικό που με συγκλόνισε. Αισθάνθηκα το δέος των μακρινών προγόνων από τα βάθη των αιώνων να με αγκαλιάζει και να είναι τόσο δίπλα μου” (μαθητής 19). Παράλληλα, υπογράμμισαν τις θετικές εμπειρίες που αποκόμισαν από τη συμμετοχή τους σε ελληνικές γιορτές, σε λαϊκά τοπικά πανηγύρια και σε αναπαραστάσεις εθίμων. Παρουσιάζουμε σχετική άποψη ενός μαθητή: “πήγα για τα Χριστούγεννα πέρυσι στην Κοζάνη. Πηδούσαμε πάνω από τις φωτιές και μασκαρευτήκαμε με δέρματα προβάτων. Όταν χορεύαμε τα ξαδέρφια μου δεν πίστευαν πως ξέρω τόσους τοπικούς χορούς” (μαθητής 108). Τέλος, προέβαλαν τις απλοϊκές εμπειρίες που βίωσαν στη διάρκεια του ταξιδιού τους στην Ελλάδα. Σύμφωνα με μαθητή της ομάδας αυτής “η βόλτα με το γαϊδουράκι θα μου μείνει αξέχαστη και το ψάρεμα το βράδυ με τον παππού μου... αυτά τα απλά πράγματα μου άρεσαν πολύ” (μαθητής 45).

δ) Εντυπώσεις από τα εκπαιδευτικά προγράμματα

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι εμπειρίες που αποκόμισαν όσοι μαθητές συμμετείχαν σε ελλαδικά εκπαιδευτικά προγράμματα. Σχολίασαν θετικά την αλληλεπίδραση και γνωριμία με Ελληνόπουλα από άλλες χώρες του κόσμου, τις ωραίες διακοπές και τα μέρη που είδαν. Μαθητής της ομάδας αυτής δήλωσε σχετικά: “εκτός από τις ωραίες

διακοπές, τη θάλασσα και τον ήλιο, γνώρισα Ελληνόπουλα, από όλο τον κόσμο. Μοιραστήκαμε πολλά πράγματα και δεθήκαμε. Ακόμα έχω επικοινωνία στο internet με φίλους από τον Καναδά” (μαθητής 56). Αντίθετα, ορισμένοι μαθητές της ομάδας αυτής αναφέρθηκαν στις αρχικές δυσχέρειες προσαρμογής, που είχαν στη διάρκεια των εκπαιδευτικών ταξιδιών, οι οποίες ξεπεράστηκαν στη συνέχεια. Μαθητής της ομάδας αυτής τόνισε: “ήταν η πρώτη φορά που έφευγα μακριά από το σπίτι και στενοχωρήθηκα, ήθελα να γυρίσω πίσω, αλλά μετά άρχισε να μου αρέσει και τέλειωσε το πρόγραμμα” (μαθητής 104).

ε) Επιφυλάξεις και προβληματισμοί

Το ένα τρίτο των εφήβων που ταξίδεψαν στην Ελλάδα, εξέφρασαν επιφυλάξεις και προβληματισμούς. Αυτοί σχετίζονταν κυρίως με την απομυθοποίηση της εξιδανικευμένης εικόνας που είχαν διαμορφώσει για την Ελλάδα, μέσα από οικογενειακές συζητήσεις. Το σχόλιο που παραθέτουμε είναι αντιπροσωπευτικό: “η Ελλάδα δεν ήταν όπως τη φανταζόμουν και την περιέγραφε ο παππούς, δεν μου άρεσε η πρώτη εικόνα της Αθήνας, το τσιμέντο και η κίνηση στους δρόμους” (μαθητής 57). Άλλες επιφυλάξεις αφορούσαν τον εθνοπολιτισμικό τους ετεροπροσδιορισμό από Ελλαδίτες με όρους εθνοτικής διαφοροποίησης. Για παράδειγμα μαθητής της ομάδας αυτής δήλωσε: “κάποιοι συγγενείς μας λέγανε ‘οι Αυστραλοί, αν και δεν το έλεγαν με κακιά πρόθεση. Με πείραζε, σα να μας έλεγαν είστε αλλιώςτικοί από εμάς...” (μαθητής 49). Παράλληλα, ορισμένοι μαθητές εντόπισαν ως αρνητικό παράγοντα τις γλωσσικές τους δυσκολίες για βαθύτερη επικοινωνία στα ελληνικά, εξαιτίας του μέτριου επιπέδου ελληνομάθειας. Το παρακάτω απόσπασμα είναι σχετικό: “η γλώσσα με εμπόδισε κάπως να επικοινωνώ με τους ηλικιωμένους, αλλά με τους νέους ήταν εντάξει, λίγα ελληνικά και λίγα αγγλικά” (μαθητής 105). Τέλος, δεν έλειψαν και οι προβληματισμοί για την αρνητική εικόνα που αποκόμισαν από την οικονομική κρίση της Ελλάδας. Μαθητής της ομάδας αυτής περιέγραψε τις εντυπώσεις του με τα ακόλουθα λόγια: “τα μαγαζιά άδεια, άλλα κλειστά... οι συγγενείς μου που μας φιλοξένησαν, είναι στην ανεργία. Σφίχτηκε η καρδιά μου, παντού παράπονα” (μαθητής 89).

Σχολιάζοντας τα προηγούμενα σχόλια των μαθητών που επισκέφτηκαν την Ελλάδα, είναι φανερό ότι οι εντυπώσεις τους σε σχέση με τον ανθρώπινο παράγοντα, το φυσικό περιβάλλον, τον ελληνικό πολιτισμό και τρόπο ζωής αποτυπώνονται με θετικότητα. Τα ταξίδια προς την Ελλάδα τους φέρνουν σε επαφή με τη σύγχρονη ελλαδική πραγματικότητα, αλλά συχνά την απομυθοποιούν, επειδή διαψεύδονται οι προσδοκίες που δημιουργήθηκαν, μέσα από τις αφηγήσεις των προηγούμενων γενεών. Ωστόσο, τα σύντομα ταξίδια αναψυχής και η συναισθηματική φόρτιση των ημερών δεν είναι αρκετά για να οικοδομήσουν μια στέρεα σχέση με τον ελληνικό πολιτισμό και να μεταδώσουν συγχρονικά στοιχεία ελληνικότητας. Αλλά λειτουργούν ευεργετικά, δημιουργούν ερεθίσματα και αποτελούν αφετηρία για την ανάπτυξη θετικότερης σχέσης με την Ελλάδα και την ελληνικότητά τους. Παράλληλα, καλύπτουν το έλλειμμα πληροφόρησης μεταξύ διασποράς και Ελλάδας.

3.3 Ταξίδια και αντιλήψεις για την Ελλάδα και την ελληνικότητα

α) Συμβολισμοί της Ελλάδας

Οι δύο ομάδες σύγκρισης¹⁶ κλήθηκαν να απαντήσουν στην ερώτηση “τι σημαίνει Ελλάδα για εσένα;” σε συνάρτηση με πέντε μεταβλητές, που παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.

Πίνακας 3.3: Ταξίδια και συμβολισμοί της Ελλάδας

	<i>Τι σημαίνει Ελλάδα για εσένα; (Βαθμός συμφωνίας: Πάρα πολύ-Πολύ)</i>	Ταξίδεψαν στην Ελλάδα	Δεν ταξίδεψαν στην Ελλάδα	Διαφορά ποσοτών
1	Χώρα καταγωγής	70,7	65,8	4,7
2	Χώρα με λαμπρή ιστορία και συμβολή στον παγκόσμιο πολιτισμό	69,7	61,3	8,4
3	Τόπος διακοπών και τουρισμού	51,2	41,8	9,4
4	Χώρα που θα ήθελα να ζήσω για κάποιο διάστημα της ζωής μου	29,4	10,4	11,0
5	Χώρα που θα ήθελα να ταξιδέψω στο μέλλον αρκετές φορές	95,7	87,4	8,3

Η στατιστική ανάλυση των απαντήσεων μαρτυρεί πολλαπλότητα συμβολισμών της Ελλάδας, και για τις δύο ομάδες σύγκρισης. Η Ελλάδα αντιπροσωπεύει κατά σειρά ποσοτών πρώτον τη “χώρα που θα ήθελα να ταξιδέψω στο μέλλον αρκετές φορές”, δεύτερον τη “χώρα καταγωγής”, τρίτον μια “χώρα με λαμπρή ιστορία και συμβολή στον παγκόσμιο πολιτισμό”, τέταρτον “τόπο διακοπών και τουρισμού”, ενώ σε μικρότερο βαθμό τη “χώρα που θα ήθελα να ζήσω κάποιο διάστημα της ζωής μου”. Συγκρίνοντας τις τάσεις των δύο ομάδων διακρίνουμε ότι τα ποσοστά σημαντικότητας για τους μαθητές που ταξίδεψαν στην Ελλάδα εμφανίζονται υψηλότερα, στο σύνολο των μεταβλητών.¹⁷ Συνεπώς, τα ταξίδια φαίνεται να ενισχύουν τους συμβολισμούς της Ελλάδας στη συνείδηση των μαθητών και την ιδεολογική, συναισθηματική, πολιτισμική σχέση μαζί της. Παράλληλα, παρατηρούμε ότι οι συμβολισμοί της Ελλάδας εκδηλώνονται με αξιοσημείωτα ποσοστά και για εκείνους τους μαθητές που δεν ταξίδεψαν σε αυτήν, γεγονός που αντανακλά τις θετικές ιδεολογικές επιδράσεις που δέχονται για την Ελλάδα, μέσα από τη διαδικασία εθνοπολιτισμοποίησής τους, την προφορική οικογενειακή παράδοση, τη σχολική

¹⁶ Η πρώτη ομάδα συγκροτήθηκε από μαθητές που ταξίδεψαν στην Ελλάδα και η δεύτερη από μαθητές που δεν ταξίδεψαν.

¹⁷ Οι μεγαλύτερες ποσοστιαίες διαφοροποιήσεις εντοπίζονται στις παραμέτρους: α) η Ελλάδα ως χώρος μόνιμης διαβίωσης, β) η Ελλάδα ως τόπος διακοπών, γ) η Ελλάδα ως προσφορά στον παγκόσμιο πολιτισμό και δ) η Ελλάδα ως μελλοντικός ταξιδιωτικός προορισμός.

μάθηση και την αλληλεπίδρασή τους με τους ομογενειακούς φορείς. Εντύπωση προκαλούν επίσης τα υψηλά ποσοστά των μαθητών που ταξίδεψαν στην Ελλάδα και θα ήθελαν να ξαναταξιδέψουν σε αυτήν, παρά τις επιφυλάξεις που εκφράστηκαν από το ένα τρίτο των μαθητών της συγκεκριμένης ομάδας.¹⁸ Υψηλά εκδηλώνονται επίσης τα ποσοστά των μαθητών που δεν ταξίδεψαν στην Ελλάδα, αλλά θα ήθελαν να ταξιδέψουν.

β) Δείκτες Ελληνοαυστραλιανών αξιών και επιδιώξεων

Η ερώτηση που τέθηκε στις δύο ομάδες σύγκρισης ήταν “ποιες από τις παρακάτω αξίες είναι σημαντικές για σας;” και συμπεριέλαβε εννιά μεταβλητές, όπως παρατηρούμε στον επόμενο πίνακα.

Πίνακας 3.4: Δείκτες Ελληνοαυστραλιανών Αξιών

	<i>Ποιες από τις παρακάτω αξίες είναι σημαντικές για σας;</i> Βαθμός συμφωνίας: Πάρα πολύ – Πολύ	Ταξίδεψαν στην Ελλάδα	Δεν ταξίδεψαν στην Ελλάδα	Διαφορά ποσοστών
1	Στενή οικογενειακή ζωή	81,4	79,4	2,0
2	Επικοινωνία στα ελληνικά	80,5	72,2	8,3
3	Ελληνικός τρόπος ζωής και παραδόσεις	78,4	75,3	3,1
4	Παρέα με άλλους Έλληνες και φίλους ελληνικής καταγωγής	65,3	60,6	4,7
5	Ελληνικό σχολείο	64,7	57,1	7,6
6	Ελληνική διατροφή	59,2	57,2	4,2
7	Ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί	51,5	47,9	3,6
8	Εκκλησιασμός	49,3	44,3	5,0
9	Ελληνική ιστορία και κουλτούρα	48,6	45,3	3,3

Οι μεταβλητές που συγκέντρωσαν τα υψηλότερα ποσοστά και στις δύο ομάδες σύγκρισης ήταν α) η “στενή οικογενειακή ζωή”, β) η “επικοινωνία στα ελληνικά”, γ) ο “ελληνικός τρόπος ζωής και παραδόσεις”, δ) η “παρέα με άλλους Έλληνες και φίλους ελληνικής καταγωγής”, και ε) το “Ελληνικό σχολείο”. Τα ποσοστά σημαντικότητας για τις υπόλοιπες μεταβλητές καταγράφηκαν χαμηλότερα. Η βασική διαπίστωση ήταν ότι μεταξύ των δύο ομάδων δεν διαπιστώθηκαν αξιοσημείωτες στατιστικές διαφοροποιήσεις. Οι παράμετροι που παρουσίασαν τις μεγαλύτερες ποσοστιαίες διαφορές ήταν η “επικοινωνία στα ελληνικά”, με ποσοστό διαφοροποίησης μεγαλύτερο

¹⁸ Οι προβληματισμοί των μαθητών, όπως διατυπώθηκε αναφέρονται στην απομυθοποίηση της ιδεαλιστικής εικόνας που είχαν για την Ελλάδα και την ελλιπή πληροφόρηση μεταξύ ελλαδιτών και Ελληνοαυστραλών.

του 8%, το “Ελληνικό σχολείο” 6% και η “παρέα με άλλους Έλληνες και φίλους ελληνικής καταγωγής”, με διαφορά ποσοστών 4,7%. Οι απαντήσεις των μαθητών δείχνουν ότι σε ιδεολογικό επίπεδο προτάσσουν ως βασικούς δείκτες ελληνικότητας αξίες όπως “η στενή οικογενειακή ζωή”, η “επικοινωνία στα ελληνικά” και ο “ελληνικός τρόπος ζωής και παραδόσεις”. Ωστόσο, σε πρακτικό επίπεδο δείκτες, όπως η χρήση της ελληνικής γλώσσας, εμφανίζονται υποδεέστεροι της αξίας που τους αποδίδεται ιδεολογικά και συναισθηματικά. Σύμφωνα με παραδοσιακούς αναλυτές, βασικές αξίες ελληνικότητας στην Αυστραλία αποτελούν η στενή οικογενειακή ζωή, η χρήση της ελληνικής γλώσσας και η επαφή με την Ορθόδοξη πίστη, ως κοινωνική πρακτική (Smolicz, Secombe & Hudson, 2001). Ενώ αξίες όπως η διατροφή και τα φολκλορικά στοιχεία αν και θεωρητικά παίζουν ελάχιστο ρόλο στην εθνοπολιτισμική συνέχεια, ωστόσο συνεχίζουν να αποτελούν τον συνδετικό κρίκο της τρίτης γενιάς με την ελληνικότητα. Η κεντρική διαπίστωση που προκύπτει από τη σύγκριση των δύο ομάδων, είναι ότι δεν παρατηρούνται σημαντικές διαφορές μεταξύ τους στις απόψεις τους για το τι αποδέχονται ως ελληνοαυστραλιανές αξίες, αν και οι μαθητές που ταξίδεψαν στην Ελλάδα εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά σημαντικότητας. Συνεπώς, η αλληλοσυσχέτιση των ταξιδιών προς την Ελλάδα με τους δείκτες ελληνοαυστραλιανών αξιών εκδηλώνεται θετικά, αλλά με χαμηλά ποσοστά διαφοροποίησης.

3.4 Ταξίδια και πρακτικές ελληνικότητας

Οι μαθητές των δύο ομάδων αξιολογήθηκαν με βάση 13 πρακτικές-δείκτες ελληνικότητας, προκειμένου να διερευνηθεί η επίδραση των ταξιδιών στην εθνοπολιτισμική τους ζωή, όπως παρατηρούμε στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3.5: Βασικές Εθνοπολιτισμικές Πρακτικές των Ελληνοαυστραλών Εφήβων

	Μεταβλητές-πρακτικές ελληνικότητας	Ταξίδεψαν στην Ελλάδα	Δεν ταξίδεψαν στην Ελλάδα	Διαφορά ποσοστών
1	Μιλώ κυρίως ελληνικά στο σπίτι	15,4	9,6	5,8
2	Μιλώ κυρίως ελληνικά στους παππούδες-γιαγιάδες	35,7	29,3	6,4
3	Έχω φίλους ελληνικής και μη ελληνικής καταγωγής (μικτό σχήμα)	72,8	74,5	- 1,7
4	Έχω φίλους κυρίως ελληνικής καταγωγής	24,8	19,4	5,4
5	Παρακολουθώ ελληνικά προγράμματα τηλεόρασης, συχνά/αρκετές φορές τον μήνα	45,8	40,8	5,0

6	Ακούω ελληνική μουσική και τραγούδια, συχνά / αρκετές φορές τον μήνα	45,3	40,6	4,7
7	Εκκλησιάζομαι μια φορά τον μήνα ή συχνότερα	27,7	23,8	3,9
8	Διαβάζω ελληνικές εφημερίδες αρκετές φορές τον μήνα	19,4	15,9	3,5
9	Ακούω προγράμματα ελληνόφωνου ραδιοφώνου, συχνά / αρκετές φορές τον μήνα	24,8	21,6	3,2
10	Έτη παρακολούθησης ελληνικού σχολείου	7,8	6,1	1,7
11	Επισκέπτομαι ελληνικές ιστοσελίδες αρκετές φορές τον μήνα	13,5	9,4	4,1
12	Χορεύω ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς	83,5	79,8	3,7
13	Είμαι μέλος σε ελληνικό οργανισμό (νεολαίες-χορευτικά)	20,6	16,3	4,3

Τα ποσοστά του πίνακα δείχνουν ότι οι πρακτικές με τα υψηλότερα ποσοστά ήταν α) “χορεύω ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς”, β) “έχω μικτά σχήματα φιλίας”, γ) “παρακολουθώ ελληνικά προγράμματα τηλεόρασης αρκετές φορές τον μήνα”, δ) “ακούω ελληνική μουσική και τραγούδια αρκετές φορές τον μήνα”.¹⁹ Παρουσιάζονται μετρίου βαθμού διαφοροποιήσεις στις πρακτικές ελληνικότητας, υπέρ των μαθητών που ταξίδεψαν στην Ελλάδα. Οι τάσεις αυτές εκφράζουν την ευεργετική επίδραση των ταξιδιών στην εθνοπολιτισμική ζωή των εφήβων, όχι όμως σε μεγάλο βαθμό. Ωστόσο, η θεώρηση ότι τα ταξίδια προς την Ελλάδα από μόνα τους, οικοδομούν σχέση διάρκειας με την Ελλάδα και την ελληνικότητα, δεν ευσταθεί. Σαφώς αυτή διαμορφώνεται σε ένα διευρυμένο πλαίσιο διαδικασιών εθνοπολιτισμοποίησης της τρίτης γενιάς, με την οικογένεια να παίζει κεντρικό ρόλο.

3.5 Ταξίδια και εθνοπολιτισμικές γνώσεις

Στο σημείο αυτό συσχετίζουμε τα ταξίδια με το επίπεδο εθνοπολιτισμικών γνώσεων των δύο ομάδων σύγκρισης στα ακόλουθα τρία πεδία:

¹⁹ Οι υπόλοιπες πρακτικές, μεταξύ των οποίων η “χρήση της ελληνικής γλώσσας στο σπίτι”, η σχέση με την “Ορθόδοξη πίστη και εκκλησιασμός” παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά.

α) Ελληνική γεωγραφία και διασπορά

Στο πρώτο πεδίο υποβλήθηκαν έξι ερωτήσεις για την ελληνική γεωγραφία και διασπορά.²⁰

Πίνακας 3.6: Ελληνική γεωγραφία και διασπορά

	Ερωτήματα	Ταξίδεψαν στην Ελλάδα	Δεν ταξίδεψαν στην Ελλάδα
1	Μπορείς να ονομάσεις τρεις ελληνικές πόλεις, εκτός Αθήνας;	80,5	66,1
2	Μπορείς να ονομάσεις τρία ελληνικά νησιά;	81,8	72,2
3	Ποιος είναι ο πληθυσμός της Ελλάδας;	58,4	50,5
4	Γράψε τρεις γειτονικές χώρες με την Ελλάδα	53,5	44,3
5	Η ελληνική διασπορά σε όλο τον κόσμο αριθμεί περίπου: α) εννέα με δέκα εκατομμύρια β) τέσσερα με πέντε εκατομμύρια γ) ένα με δύο εκατομμύρια	57,5	51,3
6	Μπορείς να ονομάσεις τρεις χώρες με μεγάλο αριθμό Ελλήνων, εκτός Ελλάδας;	75,6	70,3
	ΣΥΝΟΛΟ Σωστές	67,9	59,1

Τα ποσοστά του πίνακα δείχνουν σαφές προβάδισμα των μαθητών που επισκέφθηκαν της Ελλάδα και στις έξι ερωτήσεις, με διαφορές να κυμαίνονται μεταξύ 4–12 βαθμούς. Η γενική βαθμολογία για τους μαθητές που ταξίδεψαν στην Ελλάδα ήταν 67,9%, έναντι 59,1% όσων δεν ταξίδεψαν.

β) Οικογενειακή Ιστορία

Το δεύτερο πεδίο εξέτασης συμπεριέλαβε δυο ερωτήσεις σχετικές με την οικογενειακή ιστορία, όπως παρατηρούμε στον επόμενο πίνακα.

Πίνακας 3.7: Οικογενειακή Ιστορία

	Ερωτήματα	Ταξίδεψαν στην Ελλάδα	Δεν ταξίδεψαν στην Ελλάδα
1	Μπορείς να ονομάσεις την πόλη, χωριό ή περιοχή της Ελλάδας από όπου κατάγονται οι παππούδες και οι γονείς σου;	82,5	61,4

²⁰ Οι ερωτήσεις αφορούσαν τις μεγαλύτερες ελληνικές πόλεις, τα μεγαλύτερα ελληνικά νησιά, τον πληθυσμό της Ελλάδας, τις χώρες που συνορεύει η Ελλάδα, τον πληθυσμό της ελληνικής διασποράς και τις χώρες με πολυπληθή παρουσία Ελλήνων.

2	Γνωρίζεις ποια δεκαετία μετανάστευσαν οι παππούδες / γονείς σου στην Αυστραλία;	50,3	43,6
	ΣΥΝΟΛΟ Σωστές	66,4	52,5

Το 82,5% των μαθητών που ταξίδεψαν στην Ελλάδα απάντησε σωστά, έναντι 61,4% αυτών που δεν ταξίδεψαν. Παράλληλα, μόνο οι μισοί από τους μαθητές που επισκέφθηκαν της Ελλάδα (50,3%) γνωρίζουν τη δεκαετία που μετανάστευσαν οι παππούδες στην Αυστραλία, έναντι του 43,6% όσων δεν ταξίδεψαν. Η συνολική βαθμολογία για τους μαθητές που ταξίδεψαν στην Ελλάδα ήταν 66,4%, έναντι 52,5% αυτών που δεν ταξίδεψαν.

γ) Σπουδαία Πρόσωπα και Θεσμοί στην Ελλάδα

Το τρίτο πεδίο συμπεριέλαβε πέντε ερωτήσεις για σπουδαία πρόσωπα-θεσμούς στην Ελλάδα, όπως φαίνεται στον πίνακα παρακάτω.

Πίνακας 3.8: Σπουδαία Πρόσωπα και Θεσμοί στην Ελλάδα

	Ερωτήματα	Ταξίδεψαν στην Ελλάδα	Δεν ταξίδεψαν στην Ελλάδα
1	Μπορείς να γράψεις τους τίτλους δύο ελληνικών τραγουδιών που γνωρίζεις;	57,4	50,3
2	Μπορείς να δώσεις τα ονόματα δύο Ελλήνων τραγουδιστών;	63,3	53,6
3	Μπορείς να αναφέρεις δυο πολιτικά κόμματα της Ελλάδας;	51,8	44,2
4	Μπορείς να γράψεις δυο ελληνικές ποδοσφαιρικές ομάδες ή του μπάσκετ;	63,3	54,4
5	Σπουδαία πρόσωπα στην Ελλάδα: Γράψε το σωστό νούμερο για κάθε πρόσωπο 1) Αντώνης Σαμαράς, 2) Γιάννης Πλούταρχος, 3) Στέλιος Καζαντζίδης, 4) Μίκης Θεοδωράκης, 5) Οδυσσέας Ελύτης () Έλληνας τραγουδιστής της δεκαετίας του 60 και 70 () Βραβευμένος Έλληνας ποιητής () Σύγχρονος τραγουδιστής, επισκέφτηκε την Αυστραλία () Πρωθυπουργός της Ελλάδας () Διεθνής Έλληνας μουσικοσυνθέτης	56,7	47,3
	ΣΥΝΟΛΟ Σωστές	58,5	50,0

Όπως παρατηρούμε στον προηγούμενο πίνακα οι ερωτήσεις αναφέρονται α) σε τίτλους ελληνικών τραγουδιών, β) σε ονόματα Ελλήνων τραγουδιστών, γ) σε πολιτικά κόμματα της Ελλάδας, δ) σε ελληνικές αθλητικές ομάδες και ε) σε σπουδαία πρόσωπα της σύγχρονης Ελλάδας. Η γενική βαθμολογία των μαθητών που ταξίδεψαν στην Ελλάδα ήταν 58,5% έναντι 50% όσων δεν ταξίδεψαν. Ενώ οι διαφοροποιήσεις των ποσοστών στις τρεις από τις τέσσερις ερωτήσεις φτάνουν τους εννέα βαθμούς.

Τα αποτελέσματα των εθνοπολιτισμικών γνώσεων δείχνουν ότι το επίπεδο των εθνοπολιτισμικών γνώσεων κρίνεται από μέτριο ως χαμηλό και για τις δύο ομάδες σύγκρισης. Ωστόσο, οι μαθητές που ταξίδεψαν στην Ελλάδα πέτυχαν υψηλότερες βαθμολογίες και στα τρία πεδία σύγκρισης. Η συμβολή των ταξιδιών στη μετάδοση γνώσεων για την Ελλάδα και τον ελληνικό πολιτισμό φαίνεται άμεση σε πεδία όπως οι γνώσεις για πόλεις και περιοχές της Ελλάδας, την οικογενειακή ιστορία και πρόσωπα της επικαιρότητας, ως προϊόν βιωματικής μάθησης. Γενικότερα, τα ταξίδια αποτελούν παράγοντα εμπλουτισμού, αλλά όχι τον καθοριστικό και μοναδικό παράγοντα μετάδοσης εθνοπολιτισμικών γνώσεων των μαθητών. Οι γνώσεις ελληνικότητας μεταδίδονται με την σχολική διαδικασία μάθησης και ευρύτερα δομούνται στον οικογενειακό, παροικιακό και κοινωνικό τους περίγυρο.

4. Συμπερασματικά

Συνοψίζοντας, διαπιστώνεται ότι η επίδραση των ταξιδιών στη σχέση της τρίτης γενιάς με την ελληνικότητα είναι θετική. Τέσσερις στους δέκα μαθητές έχουν ταξιδέψει στην Ελλάδα, αριθμός που αυξάνεται στα σχολικά και φοιτητικά χρόνια που ακολουθούν. Το ποσοστό αυτό είναι αξιοσημείωτο με δεδομένους περιορισμούς, όπως το υψηλό κόστος του ταξιδιού και τη μεγάλη απόσταση Ελλάδας-Αυστραλίας. Τα ταξίδια εμπλουτίζουν τους δεσμούς και τις θετικές εντυπώσεις της τρίτης γενιάς με την Ελλάδα, σε σχέση με την ανθρώπινη προσέγγιση, το φυσικό περιβάλλον και τον ελληνικό τρόπο ζωής. Οι προβληματισμοί που εκφράστηκαν από ένα στους τρεις μαθητές που ταξίδεψαν στην Ελλάδα αντανακλούν την απομυθοποίηση της εξιδανικευμένης εικόνας, την οποία είχαν διαμορφώσει λόγω της απόστασης και των οικογενειακών συζητήσεων. Οι συμβολισμοί της Ελλάδας, ως χώρας καταγωγής, πολιτισμού, διακοπών και ταξιδιωτικού προορισμού εκδηλώνονται με υψηλά ποσοστά, με τις δύο ομάδες σύγκρισης να μην παρουσιάζουν σημαντικές διαφοροποιήσεις. Οι περισσότεροι μαθητές και των δύο ομάδων εξέφρασαν την επιθυμία για συχνά ταξίδια στην Ελλάδα, και όχι μόνιμη διαβίωση εκεί. Παράλληλα οι μαθητές, οι οποίοι ταξίδεψαν στην Ελλάδα σε σύγκριση με όσους δεν ταξίδεψαν, σχετίζονται θετικότερα με δείκτες και πρακτικές ελληνικότητας. Επιπλέον, έχουν πλουσιότερες γνώσεις και βιώματα για την Ελλάδα και τη σύγχρονη ελλαδική πραγματικότητα. Ωστόσο, οι διαφοροποιήσεις των ποσοστών μεταξύ των δύο ομάδων σύγκρισης δεν είναι σημαντικές και συνεπώς δεν θεμελιώνεται η άποψη ότι τα ταξίδια προς την Ελλάδα αποτελούν κεντρικό παράγοντα διαμόρφωσης εθνοπολιτισμικών αξιών, πρακτικών και γνώσεων.

Συνεπώς, η Ελλάδα, αποτελεί βασικό χώρο όπου περιστρέφονται οι εθνοπολιτισμικές αναφορές ενός σημαντικού ποσοστού της τρίτης γενιάς, ακόμα και για μαθητές που δεν την έχουν επισκεφτεί. Τα ταξίδια στην Ελλάδα δυναμώνουν τους πραγματικούς και ιδεολογικούς δεσμούς μαζί της, καθώς οι μαθητές μπολιάζονται με συγχρονικές εκφάνσεις ελληνικότητας. Επιπλέον, τα ταξίδια συμβάλλουν στην διαπολιτισμική αλληλοκατανόηση μεταξύ Ελλάδας-διασποράς και γεφυρώνουν το έλλειμμα πληροφόρησης μεταξύ τους. Ωστόσο τα σύντομα ταξίδια, αν και υποστηρικτικά δεν θεωρούνται επαρκή για βαθύτερη και πολύπλευρη γνωριμία με την Ελλάδα και την οικοδόμηση μιας στέρεας σχέσης με την ελληνικότητα. Ωστόσο, οι διαφοροποιήσεις των ποσοστών μεταξύ των δύο ομάδων σύγκρισης δεν είναι εκτεταμένες και συνεπώς δεν θεμελιώνεται η άποψη ότι αποτελούν κεντρικό παράγοντα διαμόρφωσης εθνοπολιτισμικών α) αξιών, β) πρακτικών και γ) γνώσεων.

Μια ουσιαστικότερη σχέση της τρίτης γενιάς με την Ελλάδα και την ελληνικότητα δομείται μέσα από την πολυεπίπεδη διαδικασία εθνοπολιτισμοποίησής τους στο οικογενειακό, σχολικό και παροικιακό περιβάλλον. Έτσι, η Ελλάδα δεν αποτελεί απλά προορισμό αναψυχής, αλλά αφετηρία για νέα σχέση με την ελληνικότητα στο ταξίδι των Ελληνοαυστραλών εφήβων προς την πολιτισμική τους ωρίμανση.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Δαμανάκης, 2001

Μ. Δαμανάκης, *Προλεγόμενα Αναλυτικού Προγράμματος για την Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Διασπορά*. Ρέθυμνο, Ελλάδα: Ε.ΔΙΑ.ΜΕ.

Δαμανάκης, 2004

Μ. Δαμανάκης, “Νεοελληνικό κράτος και νεοελληνική διασπορά: Θεσμικές και εκπαιδευτικές διαστάσεις της σχέσης τους”. Στο Μ. Δαμανάκης, Β. Καρδάσης, Τ. Μιχελεκάκη & Α. Χουρδάκης (επιμ.), *Ιστοριογραφία της Νεοελληνικής Διασποράς: Έρευνα και Διδασκαλία*. Ρέθυμνο, Ελλάδα: Ε.ΔΙΑ.ΜΕ.

Δαμανάκης, 2007

Μ. Δαμανάκης, *Ταυτότητες και Εκπαίδευση στη Διασπορά*. Αθήνα: Gutenberg.

Δαμανάκης, 2010

Μ. Δαμανάκης, *Αποτίμηση της Μέχρι 2010 Ελληνόγλωσσης Εκπαίδευσης στο Εξωτερικό και οι Προοπτικές της*. Ρέθυμνο, Πανεπιστήμιο Κρήτης: Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.

Γκότοβος, 2004

A. Γκότοβος, “Εθνική, Εθνοτική και Πολιτισμική Ταυτότητα: Διασπορές, Διαφορές και Πατρίδες”. Στο Μ. Δαμανάκης, Β. Καρδάσης, Τ. Μιχελεκάκη & Α. Χουρδάκης (επιμ.), *Ιστοριογραφία της Νεοελληνικής Διασποράς: Έρευνα και Διδασκαλία*. Ρέθυμνο, Ελλάδα: Ε.ΔΙΑ.ΜΕ.

Κίτροεφ, 2004

A. Κίτροεφ, “Η Ελληνοαμερικανική πολιτισμική ταυτότητα τη δεκαετία του 1990”. Στο Μ. Δαμανάκης, Β. Καρδάσης, Θ. Μιχελεκάκη, Α. Χουρδάκης (επιμ.), *Ιστορία της Νεοελληνικής Διασποράς, Έρευνα και Διδασκαλία*, τόμος Β'. Ρέθυμνο, Ελλάδα: ΕΔΙΑΜΜΕ.

Παρασκευόπουλος, 1993

I. Παρασκευόπουλος, *Μεθοδολογία της Επιστημονικής Έρευνας*, τόμος 2. Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Αγγλική

Alba & Waters, 2011

R. Alba & M. Waters (eds), *The Next Generation: Immigrant Youth in a Comparative Perspective*. New York & London New York, University Press.

Arvanitis, 2000

E. Arvanitis, “Greek Ethnic Schools in Transition: Policy and Practice in Australia in the Late 1990s”, PhD thesis. Melbourne: RMIT University.

Berry, Phinney, Sam & Vedder, 2006

J. Berry, J. S. Phinney, D. L. Sam & P. Vedder (eds), *Immigrant Youth in Cultural Transition: Acculturation, Identity, and Adaptation Across National Contexts*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Bloor, 2001

M. Bloor, *Focus Groups in Social Research*. Thousand Oaks: Sage.

Bryman & Cramer, 2011

A. Bryman & D. Cramer, *Quantitative Data Analysis With IBM SPSS 17, 18 & 19*. Sussex: Rutledge.

Castles, 2011

S. Castles, ‘Globalization, ethnic identity and integration crisis’, *Ethnicities* 8, 3:23-26.

Chang, 2009

B. Chang, *The Impact of Acculturation Patterns on Immigrant Identity*. Washington: Union University.

Church & Waclosky, 2001

A. Church & J. Waclosky, *Designing and Using Organizational Surveys: A seven step process*. San Francisco: Jossey Bass.

Cohen, 2008

R. Cohen, *Global Diasporas: An Introduction*, 2nd ed. Rutledge: Abingdon.

Ionescu, 2006

D. Ionescu, *Engaging Diasporas as Development Partners for Home and Destination Countries: Challenges for Policymakers*. In *IOM Migration Research Series Paper* no. 26, International Organization for Migration.

Jackson, 2009

S. L. Jackson, *Research Methods and Statistics: A Critical Thinking Approach*, 3rd edition. Belmont, CA: Wadsworth.

Kyriakopoulou-Baltatzi, 2002

C. Kyriakopoulou-Baltatzi, "The History of the Education Office of the Greek Consulate General in Melbourne and its Programs: 1977–2000", Master thesis. Melbourne: RMIT University.

Merriam, 2009

S. Merriam, *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. San Francisco: Jossey Bass.

Miles & Huberman, 1994

M. Miles & A. Huberman, *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks: Sage.

Muijs, 2010

D. Muijs, *Doing Quantitative Research in Education with SPSS*, 2nd edition. London: Sage.

Phinney, 2005

J. Phinney, "Ethnic identity development in minority adolescents". In C. Fisher & R. Lerner (eds), *Encyclopedia of Applied Development Science*, vol. 1. CA, Sage: Thousand Oaks, pp. 420–422.

Smolicz, Secombe & Hudson, 2001

J. Smolicz, M. Secombe & D. Hudson, "Family collectivism and minority languages as core values of culture among ethnic groups in Australia", *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 22, 2:152–172.

Αρχαιακές Πηγές: Αρχείο Γραφείου Συντονιστή Εκπαίδευσης Μελβούρνης

ΓΣΕΜ, Φάκελοι "Προγράμματα Παιδεία Ομογενών, 1997–2012".

ΓΣΕΜ, Φάκελοι "Προγράμματα Φιλοξενίας ΓΓΑΕ (Γενικής Γραμματείας Αποδήμου Ελληνισμού), 1984–2010".